

Mæland-utvalget

Mandat for utredningsgruppe som skal etterkontrollere reglene om strafferettslig utilregnelighet og strafferettslige særreaksjoner

1 Bakgrunn

Etter flere tiår med utredning trådte nye regler om strafferettslig utilregnelighet og strafferettslige særreaksjoner i kraft 1. januar 2002. Det tidligere sikringsinstituttet ble opphevet ved reformen. Det psykiske helsevernet ble pålagt å ta ansvaret for gjennomføringen av særreaksjoner for utilregnelige.

Reglene om vilkårene m.v. for *forvaring* er gitt i straffeloven § 39 c- 39 h. Gjennomføring av straffen forvaring er dels regulert i straffegjennomføringsloven, dels i forskrift 5. mars 2004 nr. 481 om gjennomføring av særreaksjonen forvaring gitt i medhold av straffeloven § 39 h og straffegjennomføringsloven § 5. *Strafferettslig utilregnelighet* på grunn av psykose, høygradig psykisk utviklingshemming og bevisstløshet reguleres i straffeloven § 44. Vilråene for den strafferettslige særreaksjonen *overføring til tvungent psykisk helsevern* fremgår av straffeloven § 39, mens gjennomføringen reguleres av psykisk helsevernloven kapittel 5. Vilråene for særreaksjonen *tvungen omsorg* går frem av straffeloven § 39 a, mens den nærmere gjennomføringen er regulert i forskrift 21. desember 2001 nr. 1523 om gjennomføring av særreaksjonen tvungen omsorg, gitt i medhold av straffeloven § 39 a. *Opphør* av de strafferettslige særreaksjonene reguleres i § 39 b. 1. januar 2002 trådte også endringer i straffeloven §§ 40, 45 og 56 i kraft: Straffeloven §§ 40 og 45 omhandler skyld og tilregnelighet ved bevisstløshet som er en følge av *selvforskyldt rus*, mens § 56 bokstav d gir hjemmel for å sette ned straffen under det lavmål som er bestemt for handlingen, og til en mildere straffart ved selvforskyldt rus når særdeles formildende omstendigheter taler for det. Paragraf 56 bokstav c gir slik *straffnedsettelsesadgang* for lovbrutere som på handlingstiden hadde en tilstand som lå tett opp til de tilstander som er nevnt i § 44.

I Ot.prp. nr. 87 (1993-94) side 105 varslet departementet at det skulle gjennomføres en etterkontroll av de nye reglene om utilregnelighet og særreaksjoner etter at de hadde virket i fem år. Samme sted er det beskrevet hvordan etterkontrollen skulle gjennomføres: dels ved innhenting av dommer, dels ved innhenting av opplysninger fra helsevernet. Justiskomiteen hadde ikke merknader til planen om etterkontroll (Innst. O. nr. 34 (1996-97) side 24).

I Ot.prp. nr. 46 (2000-2001) side 54 supplerte departementet hva som skulle inngå i etterkontrollen, blant annet fordi det ble foreslått en ny særreaksjon - tvungen omsorg. Samtidig gjentok departementet tidsplanen. Justiskomiteen støttet planen om en etterkontroll, men ba om å få den i tide til at det følgende Storting skulle få muligheten til å vurdere ordningen (Innst. O. nr. 113 (2000-2001) side 16).

Da forslag til alminnelig del i ny straffelov ble lagt frem, uttalte Justisdepartementet følgende om etterkontroll av reglene om strafferettslig utilregnelighet og strafferettslige særreaksjoner (Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) side 274):

"Departementet har kommet til at etterkontrollen slik den er beskrevet i proposisjonene, bør utsettes. 1. januar 2005 vil reformen ha virket i tre år. Etter departementets syn er dette for kort tid for en omfattende etterkontroll."

Justiskomiteen uttalte seg ikke om tidsplanen for etterkontrollen i Innst. O. nr. 72 (2004-2005), men har hatt flere synspunkter på innholdet i evalueringen. Departementet legger på denne bakgrunn til grunn at en etterkontroll av reglene bør skje når de har virket om lag fem år.

Dokumentene nevnt over, danner grunnlaget for hvilke emner som skal inngå i etterkontrollen. Justisdepartementet har dels på bakgrunn av innspill fra andre, dels etter eget ønske, funnet grunn til å la etterkontrollen omfatte ytterligere noen punkter. Departementet har funnet det hensiktsmessig å la en utredningsgruppe foreta etterkontrollen.

Utredningsgruppen ledes av Øystein Mæland. De to øvrige medlemmene av utredningsgruppen vil være Berit Sagfossen fra påtalemyndigheten (Oslo statsadvokatembeter) og Emmanuel Revis (leder for Sentral fagenhet for tvungen omsorg).

Mandatet er utarbeidet i samråd med Helse- og omsorgsdepartementet.

2 Nærmere om oppdraget

Departementene ber om at følgende spørsmål utredes:

2.1 Forvaring

Utredningsgruppen bes foreta en bred vurdering av forvaringsinstituttet, herunder om instituttet fungerer etter intensjonene. Forutsetningen for undersøkelsen er ønsket om å beholde dette instituttet, men at det nærmere innholdet (vilkårene for forvaring m.v.) kan endres, hvis utredningsgruppen finner dette formålstjenlig.

Etter gjeldende rett stilles det ikke subjektive vilkår til de lovbrytere som skal kunne idømmes forvaring. Men etter § 39 c nr. 1 tredje punktum skal det ved farevurderingen legges vekt på den begåtte forbrytelsen eller forsøket sammenholdt særlig med lovbryterens atferd og sosiale og personlige funksjonsevne. På denne bakgrunn bes utredningsgruppen for det første å søke å klarlegge nærmere hvilke lovbrytere som får en forvaringsdom. I denne sammenheng er det også ønskelig å få en oversikt over hvilke personer som *ikke* blir idømt en forvaringsdom der dette er påstått, og begrunnelsen for at fengselsstraff blir ansett tilstrekkelig i disse tilfellene.

Det bør videre innhentes opplysninger om hvilke lovbrudd de forvaringsdømte har gjort seg skyldig i, samt søkes rede på hvordan gjentakelsesfaren er vurdert i forvaringssakene.

I de sakene som utredningsgruppen gjennomgår, skal det videre lages en oversikt over hvilke tidsrammer og eventuelt minstetider som er fastsatt i forvaringsdommene. Departementet foreslo ingen endringer i reglene om tidsramme og minstetid for forvaring i Ot.prp. nr. 90 (2003-2004). Flertallet i justiskomiteen (alle unntatt medlemmet fra Sosialistisk Venstreparti) delte departementets syn om å videreføre gjeldende rett på dette punktet, men uttalte at den ville komme tilbake til om det er behov for endringer i forbindelse med evalueringen (Innst. O. nr. 72 (2004-2005) side 71). På denne bakgrunn bes utredningsgruppen vurdere om det er behov for endringer i reglene om tidsramme og minstetid for forvaring.

Gjeldende rett har ikke noe forbud mot å bruke forvaring overfor lovbrøyttere som var under 18 år på handlingstidspunktet. Det er heller ikke i loven gitt særregler for idømming av forvaring når lovbrøytteren er mellom 15 og 18 år. Ved lov 20. mai 2005 nr. 28 (ny straffelov) ble det vedtatt særlige regler om utmåling av forvaring overfor lovbrøyttere under 18 år (§ 43). Justiskomiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti foreslo i Innst. O. nr. 72 (2004-2005) side 70 et absolutt forbud mot å idømme denne gruppen forvaring, mens flertallet la til grunn at det kan finnes lovbrøyttere som utgjør en slik fare for andres liv, helse eller frihet at en tidsbestemt straff ikke er tilstrekkelig. Så langt departementet kjenner til, brukes forvaring sjelden eller aldri overfor unge lovbrøyttere. Utredningsgruppen bes undersøke om det finnes tilfeller der unge under 18 år er idømt forvaring.

Utredningsgruppen skal videre innhente opplysninger fra kriminalomsorgen om hvor og hvordan forvaringen utholdes.

Den særlige hjemmelen for å prøveløslate forvaringsdømte med vilkår om å ta opphold i en institusjon eller kommunal boenhet utover ett år, skal evalueres. Hvor utbredt er denne ordningen, og hvilke grupper forvaringsdømte løslates på slike vilkår? Utredningsgruppen bes undersøke om prøvetiden brukes aktivt med sikte på at disse forvaringsdømte kan vende tilbake til en tilværelse i frihet. Siden løslatelse på prøve fra forvaring først er aktuelt etter at minstetiden er utløpt, og det som hovedregel skal fastsettes en minstetid for forvaringen, er det mulig det er for tidlig å evaluere slike prøveløslatelsestiltak. På den annen side vil antakelig noen av de tidligere sikringstiltakene bl.a. i kommuner være omgjort til prøveløslatelse fra forvaring etter overgangsreglene. Forutsatt at det er et tilstrekkelig antall saker, bør derfor også den særlige prøveløslatelsesordningen evalueres.

Etter gjeldende rett opphører forvaringen ved tidsrammens utløp når den dømte ikke har vært prøveløslatt og det ikke er reist sak om forlengelse av forvaringen. Lovens system er at prøveløslatelser skal brukes som en gradvis overgang til et liv i frihet. Der den forvaringsdømte ikke har vært prøveløslatt, er det gjerne fordi vilkårene for

prøveløslatelse ikke har vært oppfylt. I slike tilfeller vil det ofte være aktuelt å begjære forlengelse av tidsrammen. Lovens ordning utelukker likevel ikke at forvaringsdømte kan sitte tidsrammen ut - uten prøveløslatelse, og uten at tidsrammen begjæres forlenget. Utredningsgruppen bes vurdere om det er behov for endring av forvaringsordningen for å sikre en gradvis overgang til et liv i frihet, herunder spørsmålet om å ha en "åpen forvaringsanstalt" til bruk for forvaringsdømte som er i slutfasen av forvaringsperioden. Det vises i denne sammenheng til justiskomiteens uttalelser i Innst. O. nr. 72 (2004-2005) side 68-69:

"I forbindelse med at Stortinget får seg forelagt en evaluering av forvaringsordningen, ønsker komiteen en vurdering av forholdet mellom forvaringsordningen og psykiatrien. Den kontroll som skal og må utøves i en forvaringsinstitusjon, kan motvirke ønsket om rehabilitering og behandling. Komiteen er derfor særlig opptatt av å få vurdert om det er behov for en mer «åpen forvaringsanstalt» til bruk for forvaringsdømte som er i slutfasen av forvaringsperioden. En slik institusjon vil for eksempel gi denne gruppen en hensiktsmessig mulighet for å lette noe på permisjonsregimet og dermed få en forbedret tilnærming til et liv i frihet.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, er av den oppfatning at det vil være hensiktsmessig å vurdere en eventuell endring i forvaringsordningen i forbindelse med evalueringen av denne ordningen."

Lov og forskrift åpner for at forvaring også skal kunne utholdes i ordinært fengsel, og at denne muligheten fortrinnsvis er ment benyttet i forbindelse med utslusing og forberedelse mot løslatelse. Utredningsgruppen bes derfor vurdere om de øvrige fengslene er godt nok egnet til å ivareta en rehabiliteringsfunksjon i forhold til forvaringsdømte.

Som et grunnlag for sin vurdering, bør utredningsgruppen innhente en oversikt over forvaringssaker der den dømte har sittet tidsrammen ut uten å ha vært prøveløslatt, og uten at det er begjært forlengelse av tidsrammen.

2.2 Straffrihet på grunn av psykose, høygradig psykisk utviklingshemming og bevisstløshet. Spørsmål om skjønnsmessig straffritaksregel

Utredningsgruppen bes undersøke hvordan formuleringene i § 44 anvendes i praksis. Er det skjedd en endring i avgrensningen av hvilke tilstander som omfattes av straffrihetsregelen etter lovendringen?

Under arbeidet med ny straffelov – alminnelig del ble det vurdert om det burde innføres en skjønnsmessig straffritaksregel for tilstander som ligger tett opp til dem som gir straffrihet etter § 44, såkalte "utilregnelighetsnære" tilstander. Straffelovkommisjonen foreslo en slik utvidelse i delutredning VII, men verken departementet eller komiteen videreførte forslaget. Departementet mente imidlertid at gode grunner kunne tale for at retten får mulighet til å frita for straff i slike tilfeller, samt en adgang til å overføre den straffritatte til en av særreaksjonene for utilregnelige. Departementet uttalte deretter (Ot.prp. 90 (2003-2004) side 225):

”Departementet har imidlertid lagt avgjørende vekt på at dagens system - der de aktuelle tilstandene ikke kan fritas for straff, men kan lede til straffnedsettelse etter § 56 bokstav c - bør virke i noe lengre tid før det vurderes endringer. Den bredere etterkontrollen av reglene om utilregnelighet og særreaksjoner som skal gjennomføres når reglene har vært virksomme i om lag fem år, kan blant annet gi en indikasjon på om fraværet av en fakultativ straffritaksregel har ledet til at straffrihetsregelen har kommet under press for å unngå urimelige straffellelser. Etterkontrollen kan kanskje også fange opp om adgangen til straffnedsettelse, eventuelt straffutmålingsfravall, jf. utkastet § 61, kombinert med tiltak innen helsevernet gir tilstrekkelig gode løsninger på de problemstillingene som reises i møtet mellom psykisk avvikende og strafferettsapparatet. Videre er det grunn til å vurdere nøye hvilke grupper av tilstander som bør omfattes av en eventuell straffritaksregel, jf. blant annet høringsuttalelsen fra Den rettsmedisinske kommisjons psykiatriske gruppe.”

Utredningsgruppen bes undersøke de punktene som nevnes i sitatet over, og på bakgrunn av funnene vurdere om det er et behov for å innføre en skjønnsmessig straffritaksregel for utilregnelighetsnære tilstander. Dersom gruppen fremmer et slikt forslag, bes den særlig om å vurdere hvilke tilstander som bør omfattes.

2.3 Særreaksjonen overføring til tvungent psykisk helsevern

Utredningsgruppen skal kartlegge hvilke typer personer som idømmes overføring til tvungent psykisk helsevern (diagnose m.v.), og hvilke lovbrudd de har begått. Det skal innhentes opplysninger om hvordan gjentakelsesfaren er vurdert, og hvilken farlighetsvurdering som er gjort i bedømmelsen. Det skal videre lages en oversikt over hvordan særreaksjonen gjennomføres i det psykiske helsevernet, særlig hvilke behandlingstilbud de særreaksjonsdømte får. Er det foretatt en vurdering av behandlingsprognose og utarbeidet en behandlingsplan? Også valget av behandlingsnivå og de regionale forskjellene bør kartlegges og vurderes. Utredningsgruppen bes videre ta stilling til om pasientene har havnet på rett behandlingsnivå i forhold til diagnose og risikoatferd, herunder om sakkyndige erklæringer er egnet som grunnlag for hvor den dømte skal overføres. Det må også vurderes hvilke typer plasser det er behov for (sikkerhetsplasser, plasser til observasjoner/judisielle observasjoner). Denne vurderingen må ses i sammenheng med tidselementet (gjennomstrømming).

Utredningsgruppen bes i sine vurderinger se på sammenhengen mellom behandlingsperspektivet og behovet for samfunnsikkerhet.

Gruppen bes videre kartlegge om vedtak på overføring til tvungent psykisk helsevern meddeles den domfelte, de pårørende og påtalemyndigheten, jf. phvl. § 5–4. Det bør videre tas stilling til i hvilken grad vedtak om overføring til kontrollkomisjonene påklages, og i så fall, med hvilket resultat.

Utredningsgruppen skal også kartlegge i hvilken grad domfelte overføres fra tvungent psykisk helsevern til anstalt under kriminalomsorgen, slik phvl. § 5–6 gir anvisning på

at kan skje når den domfeltes sinnstilstand ikke lenger er som beskrevet i straffeloven § 44 første ledd og når særlige grunner taler for det.

Gruppen bes videre om å kartlegge og vurdere hvilken oppfølging som gis etter opphør av reaksjonen. I hvilken grad vet vi hvordan disse pasientene følges opp og hvor de oppholder seg etter opphør av særreaksjonen?

Endelig skal ansvarsfordelingen og samarbeidsområder mellom helsemyndighetene og justismyndighetene klarlegges og presiseres i forbindelse etterkontrollen. For eksempel skal melderutiner fra påtalemyndighet til helseforetak/Nasjonale fagenheter vurderes, jf. "Retningslinjer – dom på overføring til tvungen psykisk helsevern eller tvungen omsorg" Oslo Statsadvokatembeter 31. mars 2005, hvor det fremgår at det "minimum 1 gang pr. år innhentes uttalelse fra faglig ansvarlig ved den institusjon domfelte oppholder seg, med kortfattet beskrivelse av domfeltes situasjon, utvikling mv".

Utredningsgruppen bes også vurdere behovet for å utarbeide retningslinjer om roller, ansvar og prosedyrer, samt behovet for å lage oversikter over antall, plassering, opphør mv. og hvem som bør ha ansvaret for dette.

2.4 Særreaksjonen tvungen omsorg

For psykisk utviklingshemmete lovbrøtere ble det innført en helt ny særreaksjon i form av tvungen omsorg i fagenhet, med mulighet for at en del av særreaksjonen kan gjennomføres i en boenhet i en kommune eller i en annen institusjon.

Utredningsgruppen skal evaluere både gjennomføringen i og utenfor fagenheten og foreslå de endringer gruppen anser nødvendige. Gruppen bes også vurdere om gruppen som skal idømmes tvungen omsorg er blitt større enn forutsatt, og om dette eventuelt skyldes at flere psykisk utviklingshemmede har blitt ansett utilregnelige, og dermed dømt til tvungen omsorg i stedet for forvaring.

Følgende punkter bør undersøkes: I hvilken grad gjennomføres tvungen omsorg faktisk utenfor fagenheten når vilkårene for slik gjennomføring er oppfylt? I hvilken grad utøves det tvang i fagenheten utover det å holde den særreaksjonsdømte tilbake? Er det et reelt behov for at reglene om tvang i sosialtjenesteloven kapittel 6A skal gjelde tilsvarende?

Utredningsgruppen bør også vurdere den lovtilknytningen gjennomføringen av tvungen omsorg hviler på. Departementet tenker særlig på hvordan tilknytningen til psykisk helsevernloven fungerer for denne gruppen særreaksjonsdømte, og hvilke erfaringer kontrollkommisjonen har gjort seg.

Erfaringene med én fagenhet skal evalueres, og utredningsgruppen bør vurdere om det skal opprettes flere fagenheter: Både antallet som dømmes til tvungen omsorg og faglige hensyn vil være av betydning for vurderingen. Utredningsgruppen bør for det

første innhente opplysninger om antallet personer som blir idømt tvungen omsorg. Også de faglige sidene ved fagenheten bør evalueres, herunder hvilket innhold den tvungne omsorgen har.

Utredningsgruppen bes undersøke om det er et behov for å la sosialtjenesteloven kapittel 4A gjelde tilsvarende for gjennomføringen i eller utenfor fagenheten, jf. straffeloven § 39 a femte ledd.

2.5 Utvidelse av anvendelsesområdet for særreaksjoner for utilregnelige

Enkelte utilregnelige begår vedvarende, klart samfunnsskadelig, men ikke farlig kriminalitet – for eksempel vedvarende tyverivirksomhet eller hærværk. Slik som reglene som trådte i kraft 1. januar 2002 er formulert, kan ikke slike lovbrudd danne grunnlag for en særreaksjon. Til tross for at de fleste av disse lovbruterne har en psykose, har ikke det psykiske helsevernet alltid hatt et behandlingstilbud til denne gruppen. Det ble våren 2004 gjennomført en begrenset etterkontroll av problemstillingen (se bl.a. Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) side 274 og 337-339). Den begrensede etterkontrollen viste at det er et reelt problem at en liten gruppe utilregnelige opptrer særdeles plagsomt. Departementet ville imidlertid ikke foreslå endringer på det tidspunktet, men søke løsninger innen helsevesenet for denne gruppen utilregnelige.

Som straffrie bør utilregnelige bare ilegges en strafferettslig reaksjon når det er strengt nødvendig. Samtidig kan den klart samfunnsskadelige aktiviteten som enkelte utilregnelige begår, være til stor sjenanse for andre personer og for samfunnet. Derfor bør samfunnet kunne verne seg mot denne atferden. De utilregnelige som det gjelder, har behov for hjelp. Det beste ville derfor vært om det fantes løsninger innenfor helsevesenet. Helse- og omsorgsdepartementet har lagt til grunn at psykisk helsevernloven neppe kan endres med sikte på å ta hånd om denne gruppen utilregnelige, bl.a. pga. en Europarådsrekommendasjon. Rekommandasjonens begrensninger gjelder ikke når plasseringen iverksettes etter strafforfølgning. Et alternativ er derfor å foreslå en snever utvidelse av anvendelsesområdet for særreaksjoner for utilregnelige for å fange opp disse tilfellene. Utredningsgruppen bes vurdere en slik snever utvidelse av anvendelsesområdet for særreaksjoner for utilregnelige. Vilkårene bør i så fall være strenge – men det skal vurderes om vedvarende plagsom atferd, der andre tiltak har vist seg åpenbart uhensiktsmessige, bør kunne føre til en særreaksjon. I vurderingen av om en slik snever utvidelse bør skje, skal utredningsgruppen se på samfunnsnyten av et slikt tiltak. Å overføre plagsomme utilregnelige til tvungent psykisk helsevern må ha en nyttefunksjon som går utover å være en ren oppbevaringsanstalt for denne typen utilregnelige lovbrutere.

Også behandlingsmetodene for denne gruppen utilregnelige, bør vurderes av utredningsgruppen. Helse- og omsorgsdepartementet antar at en del av de utilregnelige lovbruterne som begår samfunnsskadelig, ikke farlig kriminalitet, trenger tjenester fra den kommunale helse- og sosialtjenesten fremfor fra spesialisthelsetjenesten.

Utredningsgruppen bes derfor se nærmere på hvordan en eventuell særreaksjon for denne gruppen lovbrutere bør gjennomføres. Gjeldende regler gir et vidt spillerom for den nærmere gjennomføringen av særreaksjoner for utilregnelige. Utredningsgruppen bes vurdere om det er behov for ytterligere å tilpasse gjennomføringen av en særreaksjon for utilregnelige som begår plagsom, men ikke farlig kriminalitet.

Sosial- og helsedirektoratet er i gang med en kartlegging av denne gruppen utilregnelige lovbrutere, herunder hvem de er og hvilket behandlingstilbud som er påkrevet. Kartleggingen vil samles i en rapport. Utredningsgruppen skal i sitt arbeid se hen til denne rapporten, samt den begrensede etterkontrollen nevnt over, jf. Justisdepartementets brev 26. februar 2004 og de innkomne svarene.

2.6 Rettspsykiatrisk sakkyndige

Utredningsgruppen skal innhente en oversikt over bruken av rettspsykiatrisk sakkyndige i saker om overføring til tvungent psykisk helsevern og overføring til tvungen omsorg og bruken av rettspsykiatrisk sakkyndige og personundersøkelser i saker om forvaring. Gruppen bes blant annet vurdere om det er de "riktige" sakene som blir rettspsykiatrisk utredet og om tilgangen på kvalifiserte sakkyndige og kvaliteten på vurderingene er tilfredsstillende. Videre skal det kartlegges om bruken av de rettspsykiatriske sakkyndige er like i ulike geografiske områder og hva slike vurderinger vil koste og hvem som skal organisere disse.

Utredningsgruppen skal videre vurdere om kriminalomsorgen bør gis rett til å anmode retten om at det foretas en rettspsykiatrisk undersøkelse når forvaring vurderes som reaksjon, jf. justiskomiteens uttalelse i Innst. O. nr. 72 (2004-2005) side 70.

Utredningsgruppen bes se hen til uttalelsene fra justiskomiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti i Innst. O. nr. 72 (2004-2005) side 52, samt NOU 2001: 12 om rettsmedisinsk sakkyndighet i straffesaker. I tillegg er det nedsatt en arbeidsgruppe under Helse- og omsorgsdepartementet, ledet av professor Hans Petter Graver, som vurderer bruken av sakkyndig helsepersonell innen justissektoren. Arbeidsgruppen har frist 15. mai 2006 til å levere sin rapport, og utredningsgruppen bes også se hen til denne rapporten i sine vurderinger.

2.7 Utilregnelige og varetekt

Departementet er kjent med at det har vært eksempler på at klart utilregnelige siktede har vært plassert i fengsel i varetektstiden. Utredningsgruppen bes klarlegge omfanget av slik praksis.

Da særreaksjonsreglene ble satt i kraft, ble samtidig straffeprosessloven § 188 endret: Det ble gjort klart at retten kan beslutte at siktede skal plasseres i institusjon/kommunal boenhet. Plasseringen er imidlertid avhengig av institusjonens/kommunens samtykke. Psykisk utviklingshemmete som antas å være

utilregnelige, kan imidlertid plasseres i fagenheten for tvungen omsorg, jf. § 188 andre ledd tredje punktum. Her er det ikke et krav om samtykke.

Utredningsgruppen bes vurdere om varetektssurrogatsreglene bør endres slik at det psykiske helsevernet får en plikt til å ta imot siktede som antas å være utilregnelige pga psykose/bevisstløshet. Utredningsgruppen bes videre vurdere om det er behov for endringer i reglene om politiarrest slik at klart utilregnelige tas hånd om av det psykiske helsevernet.

2.8 Innhenting av materiale og bruk av eksterne utredere

Som grunnlag for sitt arbeid skal utredningsgruppen innhente tilstrekkelig rettspraksis til å gi et representativt bilde av praktiseringen av de reglene som omfattes av etterkontrollen. Det bør videre innhentes informasjon fra i alle fall følgende etater: riksadvokaten, Den rettsmedisinske kommisjon – psykiatrisk gruppe, fagenheten Brøset og kontrollkommisjonene for det psykiske helsevern, Sosial- og helsedirektoratet, Kompetansesentrene for sikkerhets- fengsels- og rettspsykiatri, Kriminalomsorgen, Kriminalomsorgens utdanningscenter KRUS, samt de regionale helseforetakene.

Utredningsgruppen kan be eksterne utredere forestå deler av etterkontrollen dersom den anser det hensiktsmessig, men alle resultatene skal inngå i én rapport som avgis av arbeidsgruppen, jf. punkt 3 under.

3 Avsluttende merknader – krav til utforming av forslag

Dersom utredningsgruppen kommer til at det er behov for regelendringer, ber departementet om at det utformes forslag til lov- eller forskriftstekst. Forslag skal utformes i henhold til utredningsinstruksen og Justisdepartementets veiledningshefte om Lovteknikk og lovforberedelse, som vedlegges. Utredningsgruppen skal påse at lovforslagene ligger innenfor rammen av Norges folkerettslige forpliktelser.

Utredningsgruppen skal vurdere de økonomiske og administrative konsekvensene av sine forslag. Minst ett forslag skal være basert på uendret ressursbruk.

Utredningene disponerer inntil kr. 800 000. Summen skal dekke vederlag til utredningene og andre utgifter som arbeidet medfører, inkludert eventuell bruk av eksterne utredere og sekretær.

Utredningsgruppen skal legge frem forslag til lovendringer som nevnt i mandatet punkt 2.5 innen 1. oktober 2006. Resultatene av den øvrige etterkontrollen samles i en utredning som leveres innen 31. desember 2007.

